

78 M 490

695.3

DISPUTATIO PHILOLOGICA
DE
PAVLI
ANATHEMATE VOTIVO
AD ROM. IX. 3

PRAESIDE
IOANNE IVSTO SPIER
PHILOS. M. ET ACAD. BIBLIOTHEC.
PVBLLICE DEFENDIT
IACOBVS MOKOSCHINI
HONTENSIS HVNGARVS

VITTEBERGAE SAX.
D. XVI. NOVEMBR. A. R. S. CIO IO CCXLIII

PRELO EPHRAIM GOTTLOB EICHSFELDI
ACADEMIAE A TYPIS

Ex Libris

D. O. F. Fritzsche.

Kapsel 78M 490 (15)

AX

DE
P A V L I
ANATHEMATE VOTIVO

I.

quem Pauli apostoli locum iam ag-
gredimur tractandum, is quasi
lapis offensionis est, in quem in-
terpretes etiam non minuti val-
de offenderunt, imo crux est,
qua philologi bene multi mul-
tum se excruciauerunt. Quod ex
illis constat auctoribus, (*) qui a
Viro desideratissimo celeberrimoque
Ioanne Christoph. Wolfio in *Curis Phil. &
Criticis*, itemque a Christoph. Henr. Scheteligio in
A biblio-

(*) Quibus addi possunt M. Christoph. Saundé in *disp. de anathemate Pauli votiuo*, Lipsiae 1729. 4 $\frac{1}{2}$ plag. &, quod ex *literatis Hamburg. huius anni Relationibus* p. 328. didici, scriptor anonymus in *Heslischen Heb: Dpfer* part. 32.

bibliotheca disputationum copiose hic excitantur. Nobis igitur videndum est, vt aliorum periculis admoniti, sed firmis quoque certisque auxiliis praesidiisque adiuti & communiti, in veritatis portum tuti perueniamus. Quod institutum fortunare velit summum ac benignissimum Numen.

II.

Pauli verba, Rom. IX, 3: *Ἡυχόμεν γάρ, αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τῆς χριστῆ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα.*

III.

H*υχόμεν]* In hoc verbo age contemplerur I) significationem. Namque in ipsa vocis potestate variatur. *ἐύχομαι*, iudice Stephano in Thesauro, est *opto, precor, oro, glorior, voueo*. Notio *optandi* hic vulgo probatur, sed nobis *VOVENDI* idea arripet, quam a) vs vs graeci oris admittit. Iosephus, Paulo nostro fere aequalis, de bello Iud. libr. 2, c. 15 ita scribit: *Berenice illa tunc (a. D. 66) erat Hierosolymis, ΕΥΧΗΝ ἐπιτελῆσα τῷ Θεῷ, VOTVM persolutura Deo. Τὸς γὰρ ἢ νόσοις καταπονθήμεναις ἢ τισιν ἀλλοίαις ἀνάγκαις, ἕθας, ΕΥΧΕΣΘΑΙ πρὸς τεράκοντα ἡμερῶν ἢς ἀποθάσκειν μίλλοιεν θυσίας, ὅπως τε ἀφεξέσθαι καὶ ζυρήσασθαι τὰς κόμας. Namque illi, qui vel morbo aliquo vel aliis necessitatibus premebantur, solebant SVSCIPERE VOTVM abstinenti a vino & radendi caput triginta dies ante sacrificiorum oblationem. Conf. Lardneri fides historiae euangel. part. I, p. 366 & Ikenii antiq. hebr. part. I, c. XVI, §. 10. it. Verf. LXX, Leuit. XXVII,*

2. 8. Num. XXX, 3, 4. 10. Deut. XXIII, 21, 22. Psalm. LXXV, 11. Ion. II, 10. Eandem *vouendi* notionem voci ΕΥΧΕΣΘΑΙ frequentissime subiectam reperimus in Philone edit. Erf. p. 774, 775 sexies, 836, 846, 847. &c. Plurium locorum studiosos ad Trommium, Stephanum & Scapulam delegamus. Deinde b) notionem illam argumentum in quo occupatus est Paulus, siue *materia substrata* vt cum scholasticis loquamur, non permittit tantum, sed postulat, sed flagitat. Ecquid enim S. Paulus *ἠύχστο*? nonne *εἶναι ἀναθήματα*? Iam vero *ἀναθήματα* quoque in numero votorum ponuntur, vti vel ex hoc exemplo apparet: *cum Cananaeus rex Aradi quosdam ex Israelitis in captiuitatem abduxisset*, רַב־יִשְׂרָאֵל בֶּרֶךְ לַיהוָה, vers. LXX καὶ ἠθέατο Ἰσραὴλ εὐχὴν κυρίῳ, *tum vovit Israel votum Iehouae, dicendo: si dederis populum hunc in potestatem meam*, וְהִחַרְמֵתִי, vers. LXX: ANAΘEMATIQ̄ αὐτῶν, *tum anathematizabo eum, vrbesque eius; cumque Deus Israeli annuisset, illosque Cananitas tradidisset*, וַיַּחַרְםָ וַיִּחַרְםָ καὶ ANEΘEMATISEN *tum anathematizauit eos vrbesque eorum, nominauitque istum locum חַרְמָה*, ANAΘEMA, Num. XXI, 1-3. c) An Chrysoftomus & Theodoretus idem fenserint, parum plane constat; constat tamen, eisdem emphasin non prorsus omnem latuisse. Sed ipsos audiamus. Chrysoftomus homil. XVI, in ep. ad Rom. p. 183 edit. Commelin. scribit: καὶ εἰδὲ ἀπλῶς εἶπεν ἰβηλομένη, ἀλλὰ ἐπιτείνων αὐτό φησι, καὶ ἠυχόμεν, *nec simpliciter dicit Paulus: vellem, sed id intendens ait: ἠυχόμεν*. Theodoretus autem Commentar. ad h. l. p.

73 & 74 edit. Paris. a. 1642 ait: καὶ ἐκ εἶπεν ἰβελόμεν, ἀλλ' ἠυχόμεν. -- Ἐγὼ μὲν, Φησι, ἐκ ἰβελόμεν μόνου, ἀλλὰ καὶ ἠυχόμεν. -- II) In hoc verbo restat, vt, quid forma Imperfecti Indicatiui sibi velit, dicendum videatur. Nobis placet haec translatio: *voverem, vellem vovere*, scil. si possem, si liceret. In qua translatione non recedimus a) ab *usu Graecorum*. Quippe sensum hypotheticum siue cum conditione tacita aut expressa coniunctum, scriptores Graeci, sacri aequae ac profani, per Imperfectum Indicatiui saepe exprimere solent. Ita Agrippa Rex ad Festum ait: ΕΒΟΥΛΟΜΗΝ καὶ αὐτὸς τῆ ἀνθρώπου ἀκῆσαι VELLEΜ, *si liceret per commoditatem tuam, etiam ipse hominem illum audire* Act. XXV, 22. Ita Paulus Galatis suis scribit: ΗΘΕΛΟΝ παρῆναι πρὸς ὑμᾶς ἄγχι VELLEΜ, *si possem, hoc tempore praesens esse apud vos* Gal. IV, 20. Arrianus p. 46 ΗΘΕΛΟΝ αὐτὸν νῦν παρὰσὶ ὑπομνήσαι τῶν λόγων, VELLEΜ, *si possem, ei nunc coram in memoriam reducere sermones illos*. Idem p. 220. ΗΘΕΛΟΝ πλεῖσαι ἐπ' αὐτὸ τῆτο, LIBENS *ad huiusmodi certamen vel nauigando* ΤΡΑΙCΕΡΕΜ *maria &c.* Aristophanes ab Erasmo Schmidio excitatus: ἰδὼν ΕΠΕΙΘΟΜΗΝ, *crederem, si viderem*. Similia exempla plura ex Demosthene depromsit exhibuitque vir Anonymus in *Fortgesetzten Sammlung von Alten und Neuen* a. 1730, p. 83. sq. Neque recedimus b) ab *usu Latinorum*. Cicero in Orat. pro Sext. Roscio Amerino c. XII: *pro quo (patre) mori filium, si res postularret, iura diuina humanaeque COGEBANT*. i. e. cogerent. (*) Neque destitui-

(*) Itaque, si etiam apud Latinos illa Imperfecti forma sit dubiae

tuimur c) *interpretum* quamplurimorum *consensu*, si quidem in Paulo conditionem hic agnoscunt Chryso- stomus homil. XVI, in ep. ad Rom. Theodoretus h. l. Photius epistol. 216, Erasmus (*) Roterodamus, Robertus Gellus, Lightfootus, Herm. Witfius, Grotius, Beza, Aegid. Hunnius, Erasmus Schmidius, Glassius in Rhetorica Sacra, Calouius, Io. Franciscus Buddeus in Theol. Moral. p. 151, Wolfius Hamburgensis, alii.

IV.

A *υτός ἐγώ*] Hic exquiramus I) SIGNIFICATIO- NEM, quam a) Cel. Heumannus in Poecil. T. I, p. 466 declarare conatur his verbis: ILLE EGO, QVI NUNC non postremus apostolorum sum & pro Christo mortem saeuissimam oppetere gestio; ego, inquam, QVI NUNC nullo pacto auelli a Christo possum ut superiori capite dixi grauissimeque confirmaui; OLIM insensissimus hu- ius mei nunc Domini hostis fui. Sic Lucae XXIV, 39 Christus ait: *αὐτός ἐγώ εἰμι*, ego qui modo mortuus eram, nunc uiuo. Nec ignoratum est Virgilianum il- lud: ille ego, qui quondam, cetera. Pari modo Ouidi- us e Ponto I, 2. 131 & 134 ille ego sum, qui te colui. --
A 3
ille

ambiguaeque interpretationis, ex voce *Optabam* incerta atque infirma est illatio, Versionem Vulgatam ac patres quosdam Latinos per *Optabam* indicare votum, a Paulo in Iudaismo susceptum. Sed & illa ipsa Versionis Vulgatae ambiguitas occasionem fortasse de- dit errori, quo Latini quidam doctores Paulum in Iudaismo se de- nouentem hic sibi vidisse imaginabantur.

(*) Celeb. D. Heumannus in Poecil. T. I, p. 465. *notatu dignum* ex- istimauit, PRIMVM omnium Erasmus Roterodamum, ut ex annota- tionibus eius appareat, τὸ Ἠυχόμενον exposuisse per *optarem* vel *opta- rim*: quem secuti posterioris aetatis interpretes. At enim vero tri- muiri, supra dicti, refragantur.

anathematizauerint, Act. XXIII, 12. *A nobis vero referuntur ad εἶναι ἀνάθεμα, eamque relationem comprobamus a) translatione Syra, quae habet: vouerem enim, vt ego in substantia mea essem anathema a Messia. Quod etiam Arabs interpres, ni fallor, indicare voluit, dicens: vouerem, corpus meum esse anathema. Quod denique voluit transpositio illa, in Codicibus quibusdam obuia, qua, teste Millio ac Kustero, Alex. Clar. Chrysofost. & Born. legunt: ἀνάθεμα εἶναι αὐτὸς ἐγώ. Quo quidem auxilio postremo non indigemus. Comprobamus ε) ex sententiae prioris discordia cum historia temporum. Quomodo, quaeſo, Paulus in epistola ad Romanos, anno Christi 56 exarata, respicere potuit ad historiam illius ἀναθεματισμῶ, Act. XXIII, 12, aliquot post annos suscepti. At enim vero ad alium ἀναθεματισμὸν respexit Paulus, qui illum tempore antecessit. Imo vero alium illum vbinam Acta Apostolorum tradunt? vbinam literae Paulinae commemorant? Comprobamus γ) ex maiori tum commoditate sensus nostri, tum ritus frequentia. Si enim verba haec: αὐτὸς ἐγὼ referantur ad ἠοχάουν, obscurum quodammodo esset, in quem istud anathema cadat. Ecquid enim est: votum etiam ego nuncuparem, anathema esse me vel alium. Certe planissime ac commodissime dicitur: **Votum nuncuparem, vt egomet ipse, ich in eigener Person, essem anathema.** Sed vt expromam, quid cum ritus frequentia velim, Israelitae semetipſos rarius, alios frequentius anathematizabant. Ergo, vt occasionem ritum frequentiore praesumendi siue cogitandi, clarissime ac disertissime praescinderet Paulus, *seipsum* nominat, *seipsum* designat tanquam anathematis*

tis

tis obiectum. Huc accedit δ), quod si priorem sententiam dicere voluisset Pāulus, aliter scripsisset, & hunc quidem in modum: Ἡυχόμεν ΚΑΙ αὐτός, *etiam* ego vouerem. Quemadmodum Agrippa rex ad Festum ait: Ἐββλόμην ΚΑΙ αὐτός, τῷ ἀνθρώπῳ ἀκῆσαι, Act. XXV, 22. Etenim haec verba: αὐτός ἐγώ, saepissime quidem occurrunt, nunquam tamen vertenda: *etiam* ego, sed egometipse, uti proxime declarauimus. ε) Neque tremenda est obiectio illa, quasi Paulus, si hoc exprimere voluisset, scribere debuisset in Accusatio, hoc modo: Ἡυχόμεν, ΑΥΤΟΝ ΕΜΕ εἶναι ἀνοήθημα. Quandoquidem vel ex Welleri Grammatica Graeca p. 316 notissima haec regula est: *Infinitiuum praecedit Nominatiuus, cum in eadem persona oratio subsistit, ut*: Φησὶν, ΑΥΤΟΣ αἴτιος γεγενῆσθαι, *dicit, se fuisse auctorem*. Herodotus in Calliope c. 16: ἔφη δὲ Θέρσανδρος, κληθῆναι καὶ ΑΥΤΟΣ ἐπὶ τὸ δεῖπνον, *dixit autem Thersandrus, se quoque esse inuitatum ad hanc coenam*. Demosthenes pro Coron. τὸ μὲν μυριάκις μυρίας κεκηρύχθαι, παραλείπω, καὶ τὸ πολλάκις ΑΥΤΟΣ ἐτεφανῶσθαι πρότερον, *mitto, infinitos centies proclamatos esse, ac meipsum antea saepius coronatum*.

V.

Α^{νοήθημα}] Mirum hoc vocabulum est, mira eius potestas, quod non modo populis facerrimis perniciem attulit, verum etiam pia ac docta principum philologorum ingenia excarnificauit. Quare enitatur & efficiamus, ut in incerto ne vagemur. Iam vero certum est, 1) ἀνοήθηματα atque ἀνοήματα significandi potestate esse diuersa, nec inter se confundenda.

da. vid. Wolfius Hamburgensis h. I. Deinde certum est, 2) tutiori illos insistere *navón*, qui vocis huius controuersae vim ex sacris vtriusque foederis tabulis ac vetustissimis earum versionibus, itemque, si fieri possit, ex Iosepho ac Philone, apostolo fere aequalibus, enodandam stabiliendamque censent, quam qui ad Rabbiorum scita aut ad scriptores Graecos profanos aut ad Patres ecclesiae confugiunt. De sacris illis tabulis non est quod asseramus. Sed & Iosephi ac Philonis vsus in vocibus, ritibus, historiisque N. Testamenti declarandis, vel ex Lardneri fide historiae euangelicae patet. Quanquam de illorum auxilio in caussa praesenti valde dubitamus, quippe cum in Iosepho quamuis peruolutato, anathematis vocem haud inuenirim, & scriptio Philonis, in qua mihi semel iterumque duram illam vocem deprehendisse visus sum, oculos manusque euaserit

Par leuibus ventis volucrique simillima somno. Rabbinos autem quid consulamus, cum homines isti sint plerique noui, & de excommunicationibus inter se repugnent. Comparentur huc Seldenus de I. Naturae & Gent. itemque de Synedriis, Vtringa in Synagoga Vet. Danzius de ritibus excommunicationis, Georgius Vrsinus in antiquitatibus hebraicis, Lampius Commentar. in Iohannem, M. Theophilus Grabnerus in disp. de excommunicatis per insomnia, alii. Sed age, vera & consentientia sint illorum statuta, nec sic tamen necessarium fuerit ab ore pendere eorum, quibus omnino minor stat fides. Id quod etiam de Christianae ecclesiae sic dictis patribus iudicandum est. Sint maneantque hi & isti suae quisque ecclesiae testes,

stes, modo ne constituentur iudices ac controuersiae huius decidendae Canon. At profanos scriptores Graecos quidni hic audiamus. Immo audio, ad illos quoque saepenumero prouocari. Narrant nonnulli, *ἀνάθεματα* a Graecis profanis dictos fuisse eos, qui omnibus diris deuouebantur. Verum enim uero narrant tantum, quippe locum, qui uocem controuersam habeat, nullum neque ipsi excitant neque ego reperire potui. Nam Hesychius Alexandrinus, cuius Lexicon a quibusdam hic appellatur, rectius cum Christianis quam profanis graecis annumeratur, quin imo dirimendis uirorum doctorum explicationibus anathematis per segregationem a communitate & societate uel ecclesiae uisibilis, uel omnium uiuentium in his terris, uel beatorum in coelo, haud sufficit Hesychius, nimium laxe scribens: *ἀνάθεμα* est *ἐπάρατος*, *ἀκοινώνητος*. Equidem dubito, certe una cum multis splendide ignoro, an uox anathema a graeco quodam scriptore profano, qui seruatoris nostri natiuitatem antecesserit, commemoretur. Itaque ergo non habeo respondere illis, quibus ex V. T. translatione Graeca Alexandrina quae LXXII uirorum dicitur, uocabulum illud haustum esse uidetur, opinantibus, talia uocabula plura in N. T. deprehendi, in nullis auctoribus praeter Alexandrinos adhuc inuenta, e. g. *ἔξολοθρήνομαι* Act. III, 23. *περιμάθαρμα* 1 Cor. IV, 13. *περίσιος* Tit. II, 14. *χαριτώ* Luc. I, 28. Ephes. I, 6. *προβλέπομαι* Hebr. XI, 40. &c. &c. (*) At obscurus ita Pau-

(*) Harum & similibus uocum, quae a quibusdam Alexandrinae uocantur, uindicandarum gloriam literatus orbis uidet esse relictam Kirchmaieris ac Georgii, quorum cura in asserendo puro N. T.

Paulus fuit suis Romanis, si non Romanis Iudaeis, in Alexandrina vocabula diu iam adfuetis, certe tamen Romanis gentilibus, ad Christi sacra recens conuersis. Fuit, credo, obscurus. Fuit idem quoque alibi obscurus Romanis, saltem illis, qui vel Graecam linguam, qua literas suas scripsit, vel ritus historiaeque Hebraeorum, e. g. c. VII, 1. c. XV, 12. vel vocabula hebraea e. g. *αββα* VIII, 15. *βααλ* c. XI, 4. *Σαρανός* XVI, 20. &c. non calluerunt. Quid igitur inde? Ergo informandi ab Iudaeis erant Romani, hebraicarum vocum & rerum ignari. Sed quorsum haec omnia disputo? vt lapidem Lydium inueniamus, ad quem diuersas *ἀναθήματος* explicationes examinemus. Iam vero 3) certum est, vocabulum *ἀνάθημα*, cum coniugatis suis in N. Testamento frequentissime vsurpatum, ab interprete Syro semper reddi per *חרם*. vid. Act. XXIII, 14. Rom. IX, 3. 1 Cor. XII, 3. XVI, 22. Gal. I, 8. 9. Marc. XIV, 71. Act. XXIII, 12. 14. 21. Matth. XXVI, Apoc. XXII, 3. Porro 4) certum est, eodem vocabulo, cum coniugatis suis in V. quoque Test. frequentissime vsurpato, exprimi hebraeorum *חרם*. vid. Leuit. XXVII, 28, 29. Num. XVIII, 14. XXI, 2. Deut. VII, 2. 26. XIII, 15. 18. XX, 7. 17. Ios. VI, 17. 21. VII, 12. 13. 15. VIII, 26. Iud. I, 17. XXI, 11. 1 Sam. XV, 3. 9. 15. 18. 29. 2 Reg. XIX, 11. 1 Chron. IV, 41. Es. XI, 15. XXXIV, 2. 5. XLIII, 28. Mich. VII, 2. Zach. XIV, 11. Malach. III, 24. Deut. II, 34. III, 6. Ios. II, 10. X, 28. 35. 37. 39. 40. XI, 11. 12. 21. 1 Reg. IX, 21. Es. XXXVII, 11. Ier. XXV, 9. L. 21.

B 2

L I,

stilo diu ac multum ac luculenter versata, illas voces nondum attigit.

LI, 3. 2 Chron. XX, 23. XXXII, 14. Exod. XXII, 19.
 & quae sunt alia loca, ex Trommii Concordantiis
 LXX viralis Versionis facile euoluenda. Ergo in-
 de stat regula, docens, חרם & ἀνάθεμα esse synonyma.
 Ergo ex illis locis recte exquiritur & construitur iusta
 significationis anathematis definitio. Videmus autem ex-
 inde, anathematizata fuisse inanimata, sed & animata,
 bruta atque homines. De inanimatis aequae ac brutis di-
 cere hic nihil attinet. Nam disputamus de anathemate
 Paulo. Sed ad homines quod attinet, certum est (5), il-
 los ab Hebraeis olim, potissimum ad fundamenta verae
 religionis stabilienda & conseruanda, anathemati fuisse
 votos vel deuotos. Talibus deuotis supplicium, siue
 mors corporis, debebatur. Hoc spectant, hoc volunt
 primo LEGES, Leuit. XXVII, 28, 29 & Deut. XIII,
 13 - 18 expressae. Ibi extant haec verba: כֹּל־חָרָם אֲשֶׁר
 $\text{בְּלִי יְהוָה מִן־הָאָדָם לֹא יִפְרֶה מוֹת יוֹמָת}$ Verf. LXX. πάν
 $\text{ἀνάθεμα ἄγιον ἄγιον ἔσται τῷ κυρίῳ, καὶ πάν, ὃ ἐὰν ἀναθεθῆ ἀπὸ}$
 $\text{τῶν ἀνθρώπων, ἢ λυτρωθῆσεται, ἀλλὰ θανάτῳ θανατωθήσεται.}$
Omne anathema, quod de homine anathematizatum fue-
rit, non redimendum, sed morte adficiendum est. Hic
vero extat praeceptum, vt, si qua vrbs Israelitica a ve-
ri Dei cultu apostatans siue deflebens, alios secltetur de-
os, tanquam anathema ab Iudaeis funditus deleatur.
 $\text{ἀνάθεματι ἀναθεματίετις ἀνιήναι καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς.}$ Sed
 & vnus homo Israelita, verum veri Dei cultum malitiose
 deferens, extremo supplicio plectendus erat, cap. eod.
 comm. I-II. (*) Hoc spectant, hoc volunt quoque

EX-

(*) Videatur huc Lardnerus in Fide historiae euangelicae p. 375-
 379. qui illam Moſis legem ex Iosepho & Philone diligenter illu-
 stratum iuit, nisi quod vnum Philonis locum praetermiserit, quem

EXEMPLA, vti Canaanitarum, quos vna cum instrumentis idololatricis, statuis, altaribus, lucis &c. anathematizando delere debuerunt & delerunt Israëlitae. Exod. XXIII, 24. XXXIV, 13. Deut. XII, 2, 3. c. VII, 1-4. XIII, 15. Postremo certum est 6), talem anathematis mortem fuisse facerrimam, Leuit. XXVII, 28, ac religiose infamem, vtpote caussa religionis verae, cum maxime laesae, inflictam. Nec falso. Quantum enim diuinæ maiestatis numen ab humana vilitate distat, tantum illius laesae atrocita atque infamia hanc humanae vilitatis laesionem superat. Quam quidem rationem pluribus legibus subesse, recte obseruat Spencerus in libro de legibus Hebraeor. ritualibus, p. 28. edit. Cantabrig. ita edisserens: *Procliae est obseruare, Deum cui libet legi rituali, manu elata Num. XV, 30, h. e. proterue & ex praemeditato violatae, supplicium extremum statuiffe; quum tamen peccatis, sua natura grauioribus, (fornicationi, furto, proximi mutilationi & eiusmodi) poenas longe mitiores irrogarit. Maimonidem, rei huiusce rationem sic optime reddentem Mor. Neu. part. 3, cap. 41 audiamus: Nemo ita, h. e. manu elata, peccat, nisi*

B 3

nisi

ex libro eiusdem de victimas offerentibus p. 855. huc expromimus: quodsi quis summo prophetae nomine & habitu, correptum se diuino spiritu simulet, atque ita ad externorum deorum cultum inuitet, cauendum est, ne quis decipiatur a personato propheta. Praefligiator enim, non vates, est. Quandoquidem autem mendacia commentus est & falsa oracula, etiam si frater, aut filius, vxor aut filia, familiaris aut amicus sit, si per speciem benivolentiae pellicere te ad impietatem suam studeat: necandus est tanquam hostis publicus sine respectu privatae necessitudinis; & adhortationes illius proferendae sunt ad omnes pietatis cultores, qui absque mora in secessum irruent, vati sanctitatis officium, talem hominem occidende. reliqua.

nisi cuius animo infidet opinio vel dogma aliquod, legis intentioni repugnans. Hinc communis & recepta legis huius expositio est, quod in ea loquatur scriptura de idololatra, eo quod is primarius & principalibus legis fundamentis aduersetur. Huic rationi confirmandae argumentum praebent ipsa legis illius Num. XV, 30. verba: iste dominum probris afficit: dominum eiusque legem in cordis secreto pro fabula habet & inani terriculamento, seque ad Deos ritusque gentilium denuo recipere meditatur. Cum itaque, ut institutum persequar, filii Gad & Reuben legis τὸ πρῶτον, priuatum sibi altare struendo, violassent; Israelitae, factum illud in partem sequiorem interpretati, armis infestis contra fratres prodeunt, ut eos tanquam idololatras Deut. XIII, 12-15. & apertos legis contemptores, interimerent. Quo itaque filii Reuben omnem tanti facinoris suspicionem a seipsis amouerent, responderunt, se nihil per rebellionem aut praeuaricationem i. e. manu elata & contra legis διανοιαν, perpetrassent. Ergo Paulus, dum se ἀναθήματι deuouere cupit, non mortem cruentam tantum subire cupit, quam homicidae alique peccatores plures subeunt, sed mortem insimul *facerrimam* religionis seque infamem, quam peccatores rebelles, praeuaricatores, idololatrae, apostatae subire tenentur.

VI

Aνάθεμα εἶναι] Haec verba duplicem admittere videntur interpretationem. I. enim Paulus capitale supplicium subeundo, vitae naturalis bonaeque famae siue existimationis, imo & vitae aeternae iacturam facit, ut Israelita apostata, verus verae reli-

ligionis hostis ac fundamentorum religionis euerfor malitiosus.

II. Vel ἀνάθεμα esse cupit *καὶ ἀνθρώπους*, s. κατὰ δόξαν, ex opinione hominum quam plurimorum tantum. Hoc modo Paulus anáthema esse cupit non reuera & coram Deo, sed tamen hæcenus esse cupit, vt *censeretur* & tractaretur tanquam anathema. Ita Paulus vitæ non æternæ sed huius naturalis tantum & bonæ famæ iacturam facit. In hanc sententiam Paulus omnino explicari potest. Quandoquidem 1) vfitatissimus in sacris est hic canon: verba esse & fieri sæpe sumuntur tantum pro rei opinione, & sic φαινόμενος, reputatiue & quoad tractamentum intelligenda sunt. Vid. Glassii Philolog. sacr. libr. III, tract. 3, can. XVIII, & libr. V, tract. 1, c. 4. §. IV. Ita i Regg. I, 21. & fiet cum occubuerit Dominus meus Rex cum patribus suis, *אני ובני שלמה חטאים* tum ego Bathseba & filius meus Salomo erimus peccatores, h. e. non reuera erimus peccatores, sed tamen habebimur, existimabimur, & tractabimur tanquam peccatores. Ioh. V, 31. Quodsi ego Christus testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum h. e. a vobis non habetur, non tractatur, non recipitur tanquam verum. collat. c. VIII, 16. His aliisque exemplis Glassianis adiugatur seq. i Cor. II, 14. τὰ τῶ πνεύματος τῶ θεῷ μωρὰ ψυχῶν ἀνθρώπων εἰσι. Spiritus Sancti negotia non sunt reuera stulta, sed tamen aestimantur & tractantur tanquam stulta ab homine, Spiritus diuini experte. 2) Neque natura obstat anathematis, quippe quod non semper cum cruciatibus inferni vitæque æternæ iactura coniunctum fuisse, patet a) exemplo animalium bru-

brutorum per ἀνάθεμα subiectorum morti, num infernali? Patet id β) exemplo Achanis aliorumque triginta sex virorum, qui in poenam anathematis incurrerunt, Ios. VI, 18-VII, 25, de quorum salute aeterna (*) non dubitant omnes. Imo patet γ) exemplo sospitatoris nostri Iesu Christi, qui quidem habitus & tractatus est tanquam peccator & homo maledictus, impostor ac verae religionis euerfor, vid. historia passionis, it. Galat. III, 13. 2 Cor. V, 21. tamen nihil quicquam peccauerat, ergo ipse non habendus est ἀνάθεμα κατ' ἀλήθειαν, sed potius nunquam non depraedicandus atque in omni vita nostrā honorandus est. 1 Cor. XII, 3. *Qui sunt reuera Christiani, cogi non possunt, ut maledicant Christo*, teste Plinio, Lib. X. ep. 97. cuius rei illustre exemplum praebuit Polycarpus martyr, qui a. 167. a Proconsule iussus maledicere Christo, respondit: *Octoginta sex annis iam illi (Christo) inservio, nec vlla adhuc me iniuria adfecit: quomodo itaque possem βλασφημῆσαι τὸν βασιλέα μου, contumeliose loqui de Rege meo, qui me servauit?* Eusebius hist. Eccl. IV, 15. Sed votum Paulinum non solum vsui verborum ac naturae anathematis conuenienter, prouti explicauimus, explicari potest, sed & 3) omnino debet. Siquidem vltra mortem corporis nihil quicquam neque Spirituales neque aeternae mortis admittit

(*) De Achanis aeterna salute desperat Eduardus Bernardus, qui ad Iosephi Antiquit. libr. V, c. I, p. 334. ita interpretatur haec Iosuae verba c. VII, 25. יהוה ירם הוזה *Temet hodieque (non in seculo futuro, aiunt lati pectoris theologi in Massicæ Sanhedrin c. VI, §. 2. Gemarisque ambabus eiusdem) deturbabit Deos, o turbator rei herbraeae.* Bernardo illi opponere etiam possumus Christophorum Starckium in Synopsi Bibliothecae Exegeticae in V. T. ad Ios. VII, 19. Sed Bernardi inuidiosa argumentatio per LATVM PECTVS, non meretur nomen solidae probationis.

mittit analogia principiorum, a viris theopneustis atque ab ipso Paulo alibi declaratorum. Ex quibus principiis ille, qui pro salute aliorum mortem corporis subiit, censendus eum demonstrasse *amoreni*, qui SVM-MVS est, qui tanquam summus laudatur, commendatur, imperatur. Ioh. XV, 13. X, 13. I Ioh. III, 16. Rom. V, 7. 8. Talis martyrii, vel amoris vsque ad corporis mortem, plura in historia sacra habemus exempla. Habemus in Mose pro populo vniuerso caput suum deuouente Exod. XXXVII, 32. & in Dauide pro Absaloue 2 Sam. XVIII, 33. & pro toto populo contra Goliathum I Sam. XVII, 32. atque pro populo peste afflictio. I Chron. XXI, 17. 2 Sam. XXIV, 17. Habemus in Stephano Act. VIII, 59. 60. in Petro Ioh. XXI, 17. 18. in Paulo Act. XX, 23. 24. XXI, 13. 2 Timoth. IV, 6. Philipp. II, 17. in Aquila & Priscilla Rom. XVI, 4. atque in martyribus primitiuae ecclesiae, de quibus Apoc. XII, 11. Secundum haec principia si anathematis sui calculum ducit Paulus, haud absurde ratiocinatur. En calculum: 1) Paulus gloriam Dei promouet, siue per attributorum diuinorum manifestationem atque illustrationem Iudaeos quamplurimos felicissimos reddit. 2) Paulus mortem, naturaliter alias sustinendam, paucis annis ante non naturaliter immissam, lubenti animo accipit. 3) & pro festinata illa morte religiose infami Paulus sibi accipit vitam aeternam cum maiori gloria coniunctam. Qua ratione si Paulus vellet, quae nostra sententia est, deuouere se morti corporis cruentae facerrimaeque, subeundae, si annuat Christus cuius erat discipulus atque apostolus, nihil comitteret absurditatis. At enim vero quanta esset Paulini capitis absurditas, si vitae etiam aeternae

C

iactu-

Wolfii Ob-
iectiones.

iacturam infinitasque cruciatuum in inferno perpessus-
nes fibimetipse voueret. Sed tamen cum remedi-
um, absorbens huius sententiae absurditatem, inuenif-
se putet Cel. Wolfius in Curis ad Rom. IX, 3. p. 173.
audiamus eum ita argumentantem: Fateor, me in hoc
voto (de exclusione ab aeterna salute explicato) *duri*
aut indigni nihil videre, si cum temperamento: si fas
esset, aut: si rebus salutique Iudaeorum sic consuli posset,
accipiatur. Quid, quaeso, durius dici poterat eo, a)
quod sanctissimus seruator noster Matth. XXIV, 24.
aiebat, tantam futuram esse falsorum doctorum vim &
efficaciam, ut ipsi quoque electi illorum fraudibus pate-
rent. Nonne autem durum illud omne absorbetur ad-
ditamento, et δυνατόν, si fieri posset. Hoc ipsum aut si-
mile illi, cum h. l. non sit expressum, sine temeritatis
suspensione subintelligi ab eo potest, qui vel argumentum
voti ipsius respiciat, vel meminerit, b) Paulum, amoris,
quo Galatae in ipsum ferebantur, magnitudinem signi-
ficaturum, eadem loquendi ratione uti. Μαγευῶ γὰρ
ὑμῶν, inquit, ὅτι, et δυνατόν, τὰς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἰσορροῦν-
τες ἂν ἰδῶναί μοι Galat. IV, 15. Nonne c) durum vi-
deri potest, eundem Apostolum Gal. I, 8. scribere, si
vel Angelus ex coelo aliud praedicauerit euangelium,
illum pro anathemate esse habendum. Quis vero non
intelligit, hanc phrasin, a re quae fieri non potest, pe-
titam, ad exaggerandam rei, quae ab hominibus fiebat,
& fieri in posterum poterat, indignitatem adhiberi? Et
p. 168: d) affectus amantium cum inardescit, procedit
etiam ad impossibilia. -- Tale votum etiam illud
Dauidis omnino fuit, qui volebat, se mortuum esse pro
filio Absalomo, iam trucidato. Tale etiam Moysis, cu-
pien-

piensis, se deleri ex libro vitae, siue id de aeternae siue de praesentis vitae dispendio acceperis &c. Sed Resp. Responsio.
 argumenta illa, pro temperamento absurdum absorbente allata, rem non conficiunt. Nam a) Matth. XXIV, 24. *Pseudo-Christi & Pseudo-prophetarum dicuntur esse edituri magna miracula ac prodigia, ita ut etiam electos, ei δουαρὸν, si fieri possēt, decipiant.* Hic Christus, fateor, loquitur, praedicit, refert aliquod absurdum, scilicet actionem falsorum doctorum absurdam, sed tamen eo ipso non loquitur absurde, siue ipsa Christi relatio non est absurda. Omnino absurdum erat Pseudo-Christorum & Pseudo-Prophetarum institutum, ad impossibile quid, h. e. ad electos quoque fallendos, comparatum, utpote quod plane non fieri poterat. Ergo Christus additamento: *ei δουαρὸν*, absurdum conatum illorum impostorum haud absorbet, sed potius indicat, atque exaggerat. Ergo neque a dictione Christi, in qua nihil absurdi absorbetur, colligere licet ad dictionem Pauli, in qua, fatente ipso Wolfio, inest aliqua absurditas; neque ab absurda actione Pseudochristorum & Pseudoprophetarum colligere licet ad actionem Pauli, veri apostoli, non impostoris. Et b) ad Galatas quod attinet, *illi oculos suos effodiendos sane dedissent Paulo, ei δουαρὸν, si tunc per rerum circumstantias fieri potuisset.* Gal. IV, 15. Hic conuenio cum Cel. Wolfio in eo, quod illud δουαρὸν accipiendum sit theologice siue moraliter secundum Glasfii Grammat. sacr. cap. de Verbo can. XII, non physice. Namque effossio oculorum Galatis erat physice δουαρή. Sed alicuius absurditatis, verbis Paulinis attribuendae, ac postea curandae, necessitatem video nullam.

Quippe cum casus licitus existere possit, in quo quis-
 piam oculos sibi suos finit atque offert effodiendos.
 Si licet maius, h. e. mori pro altero, licet etiam minus,
 h. e. oculos suos finire atque offerre effodiendos. Hoc
 cogitauerint Iabesitae, qui, si fieret casus per sum-
 mam necessitatem licitus, oculos suos Ammonitis of-
 ferre voluerunt effodiendos 1 Sam. XI, Conf. Balduini
 Casus Conscientiae libr. IV, c. I, casu IX, & X, p. 876.
 seqq. Cum igitur nulla hic adsit absurditas, nullo o-
 pus est remedio absorbente absurditatem. Vt iam
 nihil commemorem de discrimine longe maximo,
 quod intercedit inter effossionem oculorum atque in-
 ter anathema in sensu Wolfiano acceptum. Deinde
 c) neque ex loco Galat. I, 8, vbi Paulus scribit: *etiam-
 si nos aut angelus de coelo aliud praedicauerit euange-
 lium, anathema sit*, conficitur id, quod exinde, quasi
 conficiatur, in conclusione infertur. Namque ange-
 lus in Paradiso olim falsum praedicauit euangelium.
 videtis casum, sit venia verbo, dabilem. Neque ab-
 solute impossibile erat, Paulum *fratresque cum eo tunc
 existentes* Gal. I, 2, aliosque quamuis praestantissimos
 doctores, prophetas, apostolosque, e. g. Iudam, Bilea-
 mum, labi in euangelii corruptelas. Sed censeant de
 possibilitatibus his vel impossibilitatibus eruditi, quic-
 quid velint, mihi hic satis est, nullam in verbis Paulinis
 inesse absurditatem. Paulus *conditionem ponit* euentus
 futuri, atque ita, quid in omnem, etiam periculosissimum,
 euentum, suis Galatis credendum sit, haud absurde
 docet. Ecquid, quaeso, absurdi in hac sententia est:
 Vos Galatae eos omnes, qui euangelium corrupturi
 sint, imo etiam nos vel angelum, si eueniat vt eu-
 ange-

angelium deprauemus, aeternis flammis dignissimos arbitrarari debetis. Paulus hic tantummodo conditionem ponit euentus futuri, sed euentum hunc non approbat, non optat, non vouet; neque indicat, se inclinare, se prouum promptumque esse ad talem euentum optandum. Quapropter longe dispar ratio est huius ad Galatas exempli, atque illius ad Romanos, ubi Paulus ex sententia Wolfii dicit: lubentissime vellem, inclino, prouus promptusque sum ad optandum, vt aeternis flammis vrar, atque non finiendis cruciatibus excrucier. Non sunt facienda mala, vt inde eueniant bona, Rom. III, 8. Possunt tamen *poni* ac fingi mala, vt ita doceantur bona. Peccata non possunt (licite) voueri atque, vt ita loquar, practicari, possunt tamen nominari. Pergimus iam ad *affectum amantium*, qui, vt d) argumentatur Wolfius, *cum inardescit, procedit etiam ad impossibilia*. Imo procedit etiam, ad peccata. Amantes saepe sunt amentes, ac stulti. Ergone Paulus hic in actu *ἁγιωσύνης* constitutus, ex capite de stultitia atque amentia est explicandus, ac defendendus? At plures commentatores ad illud Brocardicum siue Burchardicum, tanquam ad solatium ac munimentum quoddam exegeticum, confugerunt. Scio, atque, si de facto loquatur, concedo; sin de iure, rationes desidero. Dauides enim ac Moses hic nihil quicquam iuant. Namque illi optarunt aut mortem corporis aut exitium aeternum. Si mortem corporis optarunt, quod mihi multisque aliis verosimile videtur, tum eorum vota vltra summum amoris gradum, a nobis antea declaratum, non adscenderunt, ac proinde Wolfio, non mihi, aduersantur. Sin mortem aeternam exitiumque infinitum sibi optarunt, tum neque eo-

rum extra theopneustiae statum conceptis votis exemplisque standum, neque inde ad Paulum in theopneustiae statu scribentem colligendum esset. Falsum enim est, quod formula illa: *si liceret, si fas esset*, sit remedium absurditatem semper absorbens, ac voti peccaminositatem tollens. Audi, dicam, quod equidem dicere perhorresco: Ego ad amorem erga Titium ingentem meum explicandum, vellem optare (si liceret) vt ego sim, aut fiam quarta persona diuinitatis, vt Titium salute aeterna beare possem. Deinde, ne a suffragiis virorum doctorum videar derelictus, commemorandum est, a Iacobo Elshnero in Obseruat. p. 44. ac D. Salomone Deylingio interpretationem voti Paulini de exclusione a vita aeterna indignitatis temeritatisque iam fuisse insimulatam. Audiamus illum summe reu. Praesulem Lipsiensem, in Obseruat. sacr. part. 2. p. 385. ita edifferentem: *Mibi, ne quid dissimulem, votum Paullinum, in hunc sensum (de exclusione a vita aeterna) explicatum, durum semper ac temerarium, & ab Apostoli sanctitate & animi moderatione, qua in epistolis vitur, alienum, & tanta gentium doctoris sapientia indignum visum est.* Denique, 4) ne nouitatis accusetur nostra anathematis acceptio, iam aetate Ioannis Chrysoctomi quidam existimarunt, *περὶ θανάτου προσκαίειν ταῦτα λέγει αὐτὸν, de temporaria morte a Paulo haec fuisse dicta.* Quos quidem Ioannes iste non nominatos, tanquam homines coecos ac vermes in stercore latitantes, perstringit homil. XVI. in ep. ad Rom. IX, p. 186. Hic mihi, quaerenti istos Chrysoctomi homines coecos ac vermiculos, vnus occurrit Hieronymus Stridonensis, qui commentar. in Zachar. XIV. Opp. T. VI. p. 341. edit. Basil. a. 1537. ita scri-

scribit: de turre Hananneel peruenimus ad regis torcularia, pro quibus & tres Psalmi titulum habent, & Dominus dicit in Esaia: torcular calcaui solus, vt excuberet in illis nostra vindemia & exprimamus botros, & rubentia in Christi sanguine musta calcemus, vt bibamus vinum quod laetificat cor hominis. Et sponsa desiderat, sponsi sodalibus loquens: inducite me in cellam vini, ponite super me charitatem. Si nos istiusmodi inebriarint torcularia, habitabimus in Hierusalem, in qua anathema ultra non erit, maledictio videlicet & abominatio. Vnde dicit & apostolus: si quis non amat dominum, sit anathema. Et in alio loco: nemo in spiritu Dei loquens, dicit anathema Iesu. Et pro fratrum salute anathema esse cupit, imitari volens Dominum suum, qui & ipse cum non esset maledictio, pro nobis factus est maledictio. Ablato autem omni anathemate, habitabit Hierusalem secunda atque confidens. Idem eadem sed dilucidius in epistola ad Galatas quaest. 9. opp. Tom. 3. p. 168. perscribit, quae ex parte huc transcribemus: Optat, anathema esse a Christo & perire, vt alii salui fiant. Sed, si consideremus Moysi vocem, rogantis Deum pro populo Iudaeorum atque dicentis: si dimittis eis peccatum suum, dimitte; si autem non vis, dele me de libro tuo quem scripsisti, perspiciemus eundem & Moysi & Pauli erga creditum sibi gregem affectum. Pastor enim bonus, ponit animam suam pro ouibus. Mercenarius autem cum viderit lupum venientem, fugit, quia non sunt eius oves. Et hoc ipsum est dicere, optabam anathema esse a Christo, & dele me de libro tuo quem scripsisti. Qui enim delentur de libro viuentium & cum iustis non scribuntur, anathema sunt a Domino. Simulque cer-

ne

ne Apostolum, quantae charitatis in Christum sit: ut pro illo cupiat mori & solus perire, dummodo omne in illum credat hominum genus. Perire autem, non in perpetuum sed impraesentiarum. Qui enim perdiderit animam suam pro Christo, saluam eam facit. Vnde & de quadragesimo tertio Psalmo assumit exemplum: quoniam propter te mortificamur tota die, reputati sumus ut oves occisionis. Vult ergo apostolus perire in carne, ut alii saluentur in spiritu, suum sanguinem fundere, ut multorum animae conseruentur. Quod autem anathema interdum occisionem sonet, multis veteris instrumenti testimoniis probari potest. - Recentiores, idem sentientes, recenset Wolfius Curis philolog. ad Rom. p. 168. quibus associari possunt Zegerus in Criticis Angl. h. l. Andr. Riuerus ad Exod. XXXIII, Ioh. Michael Dillherrus Dissertatt. Academ. T. I, p. 736. sq. Cundisius disp. IX, in ep. ad Rom. thes. IV. M. Christoph. Sandke in disp. de anathemate Pauli votivo, alii.

VI

Eἰς ΑΠΟ τῆς χρεῖσῃ] Particula ἀπό, quae teste Wolfio in Curis h. l. saepe multumque vexata est, inter alia quoque notat *causam efficientem, ordinantem, iubentem*. Quam particulae vim potestatemque cum silentio transierit in libello de particulis Graecae linguae Matthaeus Deuarius, Vir de partibus his minutis alioqui meritissimus, (*) cum Hebraïsmis annumerare.

(*) Neque omnibus suffecerint, quae Franciscus Vigerus in libello de praecipuis graecae dictionis idiotisimis p. 463. edit. Argentorat. a. 1708. in 8. tradit: ΑΠΟ, licet rarius, aliquando tamen etiam in pro-
sa de rebus viuentibus usurpatur. Clemens Alexandr. Strom. 2.

rauerit Gatakerus differt. de noui Instrumenti stilo c. 42, Sect. 115. p. 150. Opp. Crit., cum denique plane negauerit ac repudiauert Ioh. Ienius in Ferculo literario p. 17; hinc eam non obiter sed fuse curateque vindicandam esse censeo, idque efficiam exemplis, IEX N. TESTAMENTO PETITIS, quae iterum in duas classes disponam

a) ΑΠΟ in ipsa *Φράσει*: ΕΙΝΑΙ ΑΠΟ ΤΙΝΟΣ. Rom. XIII, 1. *ὁ γὰρ ΕΣΤΙΝ ἐξουσία εἰ μὴ ΑΠΟ Θεῶν.* Cum sequantur verba: *οἱ δὲ ἄσται ἐξουσίαι, ὅτι Θεῶν τεταγμέναι εἰσὶν*, videmus, ΕΙΝΑΙ ΑΠΟ τῶν Θεῶν idem esse, quod ΕΙΝΑΙ ὅτι Θεῶν.

Huc pertinet elliptica illa formula: *gratia vobis & pax* ΑΠΟ Θεῶν, Rom. I, 7. 1 Cor. III, 3. 2 Cor. I, 2. Galat. I, 3. Ephes. I, 2. Philipp. I, 2. Coloff. I, 2. 1 Thessal. I, 1. 2 Thessal. I, 2. 1 Timoth. I, 2. 2 Timoth. I, 2. Tit. I, 4. Philem. III, Apoc. I, 4. 5. *Gratia vobis aut pax a Deo sc. fit*, aut, si mauis supplere ex 1 Petr. I, 2. 2 Petr. I, 2. Iud. 2, *πληθύνθειν*. Ita Cicero, in Foro Romano sub voce *a* adductus: *a meīs ciuibus ea res mihi fuit honori*, et Liuius VI, c. 5: *criminabantur, multo eum infestiozem agrum a nobilitate esse, quam a Volscis fuerit*. Adde Tursellin. de particulis latinae orationis p. 4. & 14. edit. Schwartz.

b) ΑΠΟ constructum cum aliis

D

ver-

ἔτος ὁ μακαρισμὸς ἐγένετο ἐπὶ τὰς ἐκλεκτὰς ΑΠΟ τῶν Θεῶν, id est, *hic beati praedicantur, qui a Deo electi sunt. Tuncque ΑΠΟ sumitur pro ὅπο, quod infrequens non est, cum apud alios, tum maxime Pausaniam. Vnde in Corinthiacis. Καὶ τὰς (παρθένας) Φαίρι ΑΠΟ τῶν ἀντιπασιωτῶν καταλευθῆναι*, id est, *illus etiam (virgines) ab aduersae factionis hominibus lapidatas fuisse aiunt. Idem in Mefenic. ἢ καὶ ΑΠΟ τῶν σκυλευομένων ἐτι ἐμπνέοντων διεφείροτο*, id est, *aut etiam ab iis, qui spoliati cum essent, ad huc tamen spirabant, occidebantur.*

verbis: Matth. XI, 19. & Luc. VII, 35. ἡ δικαιοσύνη ἢ
 σοφία ΑΠΟ τῶν τέκνων αὐτῆς. *Sapientia illa, siue sapi-*
ens illud consilium, quod Deus per Ioannem baptif-
tam omnibus Israelitis de emendatione mentis da-
bat, tanquam iustum agnitum est a vulgo Israelitico
& publicanis, hac in parte sapientibus. Namque, te-
 ste Luca VII, 29. 30. omnis populus & publicani
 ἐδικαίωσαν τὸν Θεὸν *iustum agnouerunt* Deum, dum Iohan-
 neam curationem sapienter admittebant; ast Pharisei
 & legisperiti (qui sapere sibi videbantur) consilium
 illud, ad ipsos pertinens, spreuerunt, non admittentes
 Iohanneum poenitentiae baptismum, insipienter. Matth.
 XII, 38 *Magister, volumus videre σημεῖον* ΑΠΟ σῆ, sc.
 ὄν, διδόμενον, γιγνόμενον, factum abs te, quod abs te pro-
 ficiscatur. Matth. XVI, 21. *Christum Hierosolymis*
oportet πολεῖν καὶ παθεῖν ΑΠΟ πρεσβυτέρων, *multum vexari*
a Senioribus, h. e. Seniores Christum multum vexa-
 bunt. Marc. VIII, 31. & Luc. IX, 22. *Oportet filium*
hominis πολεῖν καὶ παθεῖν, καὶ αποδοκιμασθῆναι ΑΠΟ τῶν
 πρεσβυτέρων. Luc. XVI, 18. *omnis, ὁ απολελυμένην*
 ΑΠΟ ἀνδρῶν γαμῶν, μοιχίσει. Luc. XVII, 25. *oportet fi-*
lium hominis αποδοκιμασθῆναι ΑΠΟ τῆς γενεᾶς ταύτης. Act.
 II, 22. *vos interemistis Christum, ἀνδρα* ΑΠΟ τῆς Θεῆς ἀ-
 ποδειγμένου εἰς ὑμᾶς, δυναμει καὶ τερασὶ καὶ σημεῖοις.
 Act. X, 17. & 21. *οἱ ἀνδρες, οἱ ἀποσαλμένοι* ΑΠΟ τῆς Κορ-
 νηλίου, h. e. *quos miserat Cornelius* v. 5. 8. 32. & 33. I
 Cor. I, 30. *Christus Iesus γεννηθῆναι ἡμῶν σοφία* ΑΠΟ Θεῶν.
 I Cor. IV, 5. *tunc* (in aduentu Christi) ὁ ἔπαινος γενήσε-
 ται ἐν ἡμῶν ΑΠΟ τῆς Θεῆς 2 Cor. III, 18. *μεταμορφούμεθα* -
 ΑΠΟ κρείττονος πνεύματος. 2 Cor. VII, 13. *Titus gaudebat, ὅτι ἀ-*
ναπέπαυται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ΑΠΟ πάντων ὑμῶν. h. e. I Cor.
 XVI, 18 *actiue: illi ἀνέπαυσαν τὸ ἑμὸν πνεῦμα.* conf. Phi-
 lem.

lem. 7. & 20. Galat. I, 1. *Paulus apostolus ἐν ΑΠ' ἀν-
 θρώπων.* Hebr. XI, 12. *ideo etiam ΑΦ' ἐνός ἐγενήθησαν
 innumerabiles.* Iac. I, 13. *nemo tentatus dicat, ὅτι ΑΠΟ
 τῆς θεῆς πειράζομαι.* *Deus enim πειράζει ἄδυνα.* Sed homo
 tentatur V. 14. ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας. Iac. V, 4. *ecce,
 ὁ μισθὸς operariorum, ὁ ἀποστρεφόμενος ΑΦ' ὑμῶν, clamat.*
 Apoc. XII, 6. *Ἔ mulier illa fugit in desertum locum,
 ubi habet τόπον ἡτομασμένον ΑΠΟ τῆς θεῆς.* Pergamus II ad
 exempla, EX SCRIPTORIBVS PROFANIS petita. Herodorus
 III. c. 142. p. 136. edit. Paris. a. 1570. per Henr. Stepha-
 num: Polycrates a Samiis petiit: *Ἰερωσύνην δὲ πρὸς τέτοι-
 σι αἰεῖμαι, αὐτῶ τ' ἐμοί, καὶ τοῖσι ΑΠ' ἐμῶν αἰεὶ γινόμενοισι, sacer-
 dotium vero praeterea eligo, tum mihi metipso, tum illis,
 qui a me generabuntur.* Lysias Orat. XII, c. 21. extr.
 οἱ δὲ ἀδελφοί ΑΠΟ τῆς ἀδὲ ἡττον τεθνήκασιν. *Boni autem
 illi viri nihilominus ab hoc (Agorato) occisi sunt.* Du-
 obus his exemplis, a Cel. Schwarzio in commentariis
 graecae linguae p. 150. inter alia productis, sequentia
 apponere iuvat: Hippocrates de natura pueri c.
 61: *Auis ex oui luteo hunc in modum nascitur. Ma-
 tre insidente ouum concalescit, καὶ τὸ ἐν τῷ ᾧ ἐνέον, Α-
 ΠΟ τῆς μητρός κινεῖται, ἔ quod in eo continetur, a ma-
 tre conuouetur.* Iosephus antiq. XVIII, 1. §. 4:
*πράσσειται δὲ ΑΠ' αὐτῶν ἄδην, ὡς εἰπεῖν, illi Sadducaei nihil
 fere agunt.* Antiq. XX, c. 8. §. 10. p. 974. edit.
 Hauerc. *πέμπει δὲ Φῆσος δύναμιν - ἐπὶ τὰς ἀπατηθέντας
 ΑΠΟ τινος ἀνθρώπου γόντος.* *Festus autem misit copias --
 contra eos, qui decepti erant ab homine quodam prae-
 stigiatore Dionysius Halicarn. Rom. Antiqu. libro
 IX, lin. 5. p. 569. edit. Frf. 1586: συνθήματος ἀρθέντος
 ΑΠΟ τῆς στρατηγῆς, signo ab imperatore dato.* Idem libr.

IV, p. 213. lin. 43: placuitque illis, cogere Tullium regem ad insignia imperii deponenda, επειδαν πρώτον εἰς τὸ συνέδριον ΑΠΟ τῆς Τυλλίᾳ ἀναχθῶσιν, cum primum a Tullio in senatum congregati fuerint. Isocrates p. negyr. p. 104. edit. opp. Basil. 1602. in 8: μή δὲ τοῖς μὲν ΑΠ' ἐκείνῃς γενουμένοις δίδοναι τὴν βασιλείαν. neque (decer) illis ab ipso (Hercule) natis dare regnum. Id. orat. de pace p. 338. Is maxime laudandus est, qui optime potest depingere τὰς πονηρὰς τῶν πράξεων καὶ τὰς συμφορὰς, τὰς ΑΠ' αὐτῶν γιγνομένας, tum malas actiones, tum calamitates, quae ab illis nascuntur. Id. orat. de pace p. 364: δὲ ἡμᾶς - - μισησῶν μὲν ἀπάσας τὰς τυραννικὰς ἀρχὰς καὶ τὰς δυναστείας, ἀναλογιζομένης τὰς συμφορὰς, τὰς ΑΠ' αὐτῶν γενησομένας Nulla nobis tyrannica imperia & potestates sunt affectandae, consideratis calamitatibus, ab illis orituris. Id. in Euagora p. 372: ὁμολογεῖται. τῆς ΑΠΟ διός, ὑγενεσάμενος τῶν ἡμιθεῶν εἶναι. In confesso est, oriundos a Ioue, esse semideorum nobilissimos. Id. in Euagora p. 374. κατὰ μὲν ἀρχὰς, οἱ γεγοιστες ΑΠΟ Τεύκρου, τὴν βασιλείαν εἶχον. Initio regnum tenuerunt, qui nati erant ex Teucro. Id. in Euagora p. 394. ὅς τοιούτων μὲν προγόνων ἔτυχεν, οἷον ἕδεις ἄλλος, πλὴν, εἴ τις ΑΠΟ τῶν αὐτῶν ἐκείνω γέγονε. Qui tales maiores habuit, quales nemo alius, nisi ex eadem familia oriundos. Id. in Euagora p. 396: ἡγῆμενος, καὶ σοὶ καὶ τοῖς σοῖς πασι καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ΑΠ' Ευαγόρου γεγονόσι, πολὺ καλλίστην ἂν γενέσθαι ταύτην τὴν παρὰ κλησῶν, quia existimo, & tibi & liberis tuis & ceteris ab Euagora oriundis, longe pulcherrimam fore hanc adhortationem. Id. in Euagora p. 398. κατὰ ἀγαπᾶν τε, εἰ τοιούτος μὲν αὐτὸς ἂν τὴν φύσιν, γεγονώς δὲ τὸ μὲν παλαιὸν ΑΠΟ διός, τὸ δὲ ὑπογυιῶτατον ἐξ ἀνδρῶς τοιούτου τὴν

τὴν ἀρετὴν, εἰ μὴ πολὺ δίοισις καὶ τῶν ἄλλων. *Te decet indignari, si ipse & tali praeditus ingenio, & si prima origo repetatur, a Ioue, sin ad proxima veniamus, ex viro virtute praestantissimo natus, non multum antecellas ceteris.* Nunc animum maiori probabilitate percutiet vir graece scientissimus Balthasar Stolbergius, quando cap. III, §. 6. disput. de sapientia a liberis suis διαιωθεῖσα ad Matth. XI, 19. scribit: ΑΠΙΟ saepe quidem distantiam notat, absentiam, remotionem vel separationem. Sunt tamen apud Pausaniam multa loca, in quibus ista praepositio construitur cum verbis passivis in significatione causae efficientis. Neque mutandum quicquam cum doctissimo Sylburgio, qui observat, rectius scribi ὀπό. Apud alios alia exempla visuntur plurima, Herodotum, Thucydidem, Xenophontem, Isocratem, Aeschinem, Aristotelem, alios etiam iuniores Lucianum, Arrianum, & ecclesiae doctores, Clementem Alexandr. Andream Caesariensem, de quibus id ipsum annotavit Sylburgius in Indicibus. Addi potest Portus in Not. ad Xenoph. Memini hic Io. Millium adferre codices MStos, qui in locum ΑΠΙΟ (χρῖς) substitutum habent ΤΠΙΟ (χρῖς). In Curcellaei quoque editione N. T. Actis apostol. subiecta extat p. 533. appendix, in qua continentur variantes N. T. lectiones, ommissae, una cum reliquis coniecturis, magnam partem Henrici Stephani, praefixis editioni ipsius in 60. a. 1576. ΑΠΙΟ pro ΤΠΙΟ in locis aliquot N. T. posita videtur. Cuius H. Stephani coniecturae exemplum esse potest Rom. IX, 3. ubi pro ΑΠΙΟ χρῖς quaedam exemplaria legunt ὀπό χρῖς. Haud facerem operae pretium, si in auctoritatem lectionis in-

quirerem, cum, siue ὑπὸ siue ἀπὸ legas, eundem sensum capias. Neque tamen vlla ratio cogit, in gratiam paucorum codicum solemnem relinquere, ac novam raramque adsciscere, lectionem, quae ex ignorantia iustae significationis τὸ ΑΠΟ (vbi apud Iensium, Sylburgium &c. videre licet) vel ex librariorum, τὸ υ & α haud discernentium, incuria exorta videtur. Sed, ut omnia nunc paucis concludamus, satis certum est, si Paulum latine reddimus: *votum nuncuparem, vt egometipse anathema fierem & essem, siue vt anathematizarer, sed tanquam* A CHRISTO SIC VOLENTE, IVBENTE ATQVE ORDINANTE, nos nihil committere, quod frequentato particulae vsui aduerfetur. Iam consequitur, cum naturali aequitati repugnet, aliorum sermonem, vbi benignior & sanior interpretatio locum habet, ita interpretari, vt videatur esse absurdus, consequitur, inquam, ut ostendamus, ex nostra interpretatione Paulum in argumento voti §. III, & V, legibus de faciendis votis convenienter fuisse locutum. LEX VNA ratione vouentis praecipit, vt nemini, qui sui non sit arbitrii ac iuris, validum liceat concipere votum, nisi cum consensu ac permissu sui principalis, superioris, siue Domini. Num XXX, 3. 4. sqq. Iam vero Paulus Christianus atque Apostolus, erat in seruitio Christi. Rom. I, 1. & XIV, 7-9. 2 Cor. V, 15. Gal. II, 20. LEX ALTERA ratione ipsius voti praecipit, vt eius obiectum sit res licita Deoque grata. Atqui tantum abest, vt Christus apostolis suis approbationem suam vnquam declarauerit, si anathematis voto pro aliis anathematizandis se obligaturi essent, vt potius praeceptum

ptum in contrarium dederit expressum, *fugite*, inquit, *ex ciuitate, quae persequetur vos, in aliam ciuitatem* Matth. X, 23. cui quoque praecepto apostoli, non ad vnā alteramue urbem adstricti sed in omnem terrarum orbem ablegati, semper obtemperarunt. Fugit ex custodia Petrus Act. XII, fugit ipse quoque Paulus, cum Damasci ad mortem quaereretur Act. IX, 25. & 2 Cor. XI, 33. Sic & Pharisaicum se interdum, interdum ciuem Romanum professus est, non mortem reformidans, sed legitime decertans. Sic Caesarem appellauit, cum Iudaeorum insidias praesensisset, fororisque filium misit ad Tribunum & insidias patefecit, non vitam praesentem expetens, sed legibus diuinis obtemperans. Neque enim vult dominus, vt praecipites nos ipsos agamus, atque hoc nos ipse non verbis modo sed factis etiam docuit. Saepius enim cruentas Iudaeorum manus declinauit. . . . Hoc philosophiae genus in veteri etiam lege reperiemus. Nam & Moses fugit Exod. II, 12. & Elias fugit 1 Reg. XIX, Conf. Theodoretī epistola 3. p. 899. seq. opp. T. 3. edit. Paris. 1642. Itaque, sicuti Christus ad amorem suum erga peccatores summum demonstrandum, ipsam mortem subiit, non ἀφ' ἑαυτοῦ sed ἀπὸ τοῦ θεοῦ. Nam filius hominis nihil quicquam facere potuit ἀφ' ἑαυτοῦ Ioh. V, 19. & 30. VIII, 28. & XIV, 10. sed omnia & fecit & perpeffus est ἀπὸ τοῦ θεοῦ Act. II, v. 22. 23. IV, 28. quem etiam Deus dicitur fecisse peccatum 2 Cor. V, 21.; ita Paulus quoque, ad amorem suum erga populares suos summum demonstrandum, vel ipsam mortem vouere ac subire cupiuit, sed vouere ac subire non potuit ἀφ' ἑαυτοῦ sed

sed ΑΠΟ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ h. e. si Christi voluntas ita ferret. En conditionem, in *ἑυχόμεν* supra §. III, p. 5. requisitam & flagitatam.

VII.

Ανάθεμα ἔσται ὅστις ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΜΟΥ, ΤΩΝ ΣΥΤΤΕΝΩΝ ΜΟΥ ΚΑΤΑ ΣΑΡΚΑ] h. e. *pro Iudaeis*, quos Paulus nominat I. FRATRES SVOS, indicans, eos sibi esse *multo carissimos*. Nam cum Iudaei a stirpe patriarcharum Abrahami, Isaaci & Iacobi cognationem ducerent, poterat quidem eos fratres suos appellare Paulus, utpote ab eodem Abrahamo antiquo genere natus Rom. XI, 1.; sed idem eisdem aliis nominibus, uti circumcisionis, Iudaeorum, Hebraeorum &c. & quidem brevius, magisque plane nominare poterat, & uti videtur, fere debebat, praesertim cum Iudaei maxima ex parte Christiano nomini essent infensi adeoque detestandi, haud amandi; nihilominus suavem fratrum appellationem selegit claro proluxissimi amoris erga gentiles suos indicio, quem adfectum, v. 1. 2. 4. 5. expressum, etiam hic testari suaserunt prudentiae leges, partim, ne ipse, de Iudaeorum longe plurimorum reiectione expositurus, praecudio odii privati plane excoectus, atque omnis omnino amoris oblitus videri posset, partim, ut hoc suo exemplo doceret, quid amoris erga Iudaeos Christiani Romani, Iudaeis parum fauentes Rom. XIV - XVI, spirare debeant. Eodem fratrum elogio amorem testati sunt Abrahamus Genes. XIII, 8. Iosephus Genes. XL, 4. 5. Abimelechus cum Sichemitis Iud. IX, 2. 3. Sed & ipse Paulus verborum

borum suorum interpres est, dum Iudaeos, quamvis euangelii ac Christianorum contemptores, dilectos tamen nominat respectu electionis ac maiorum suorum Rom. XI, 28. Deinde Paulus fratres suos nominat II. COGNATOS SECUNDVM CARNEM, ΤΩΝ ΣΤΕΦΕΝΩΝ ΜΟΤ ΚΑΤΑ ΣΑΡΚΑ, ad discriminandos Iudaeos a Christianis, Pauli quoque fratribus *κατὰ πνεῦμα*, si non *κατὰ σάρκα*; siquidem fratris vocabulum ambiguum est. vid. Dougltaeus in Analectis N. T. p. 149. & M. G. C. C. historia fratrum sportulantium, p. 15. sqq. alii. Sed, vt reliqua mittamus, cognationis siue generationis duplex genus existit, vnum *κατὰ σάρκα*, alterum *κατὰ πνεῦμα*, ergo addendum erat: ΚΑΤΑ ΣΑΡΚΑ. Etenim naturales Abrahami filii non omnes sunt genuini, non omnes gerunt animos non degeneres. Isaacus alique, fide & sanctimonia ei similes, dicuntur & censentur generati Abrahamo *κατὰ πνεῦμα*. Ast Ismael eique similes Iudaei generati Abrahami sunt tantum modo ΚΑΤΑ ΣΑΡΚΑ, Gal. IV, 28.

VIII.

Aνάθεμα εἶναι ΥΠΕΡ τῶν ἀδελφῶν) τὸ ΥΠΕΡ cum Genitio constructum 1) quidam latine reddunt: pro fratribus h. e. *vice fratrum*. Hoc modo anathematis mortem a Iudaeis refractariis subeundam, vicariam pro Iudaeis illis subire cuperet Paulus. Alii 2) vertunt: pro fratribus, atque interpretantur: *pro commodo*, siue *in commodum fratrum*. Posses etiam 3) transferre: *SVPER fratribus, in caussa, in materia, respectu fratrum meorum, quod attinet ad fratres meos*. Quo sensu particula haec haud infrequens est

E
aeque

aeque ac latinorum: *super*, ex graecorum *ὑπὲρ*, iudicio Vossii in Etymologico lat. linguae sub voce: *supra* & Welleri in Grammatica Graeca p. 66. enatum. Cicero ad Atticum XIV, ep. 25. *simul cogites, quid nobis agendum sit super legatione.* Idem XVI, ep. 6. *hac super re scribam ad te Rhegio.* Virgil. Aeneid. I, v. 754. *multa super Priamo rogitans, super Hectorē multa.* Idem Aeneid. IV, 233. *nec super ipse (Aeneas) sua molitur laude laborem.* Plautus IV. Cistel. I. *quid nuncias super anu.* Horat. Carminum libr. III, od. 8. *mitte ciuiles super urbe curas.* Cornel. Nepos in Pausania IV, *qui super tali causa eodem missi erant.* Auctor ad Herennium lib. I, 23. *pater familias uti super familia pecuniae sua legauerit, ita ius esto.* Sic Paulus ad Rom. X, 1: *ἡ δέησις ἢ πρὸς τὸν Θεὸν ΠΙΠΕΡ τῆς Ἰσραήλ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν, precatio mea ad Deum funditur PRO Israele, non: vice Israelis, sed vel in commodum Israelis, vel super Israele, in causa populi Israelitici, & quidem εἰς σωτηρίαν in commodum eius spirituale, Conf. Rom. IX, 27. XV, 9. 30. 2 Cor. I, 6. 8. 2 Thessal. II, v. 1.* At enim vero, siue hoc, siue isto, siue illo modo Paulus sit accipiendus, quod pluribus verbis iam non excutiam, veritati tamen consentanea est sententia prima, saltem haecenus, ut maiori Iudaeorum parti tempore datae ad Romanos epistolae, h. e. sub annum Christi 56. anathematis poena imminuerit. Cui rei fidem facio I) ex verbis Malachiæ III, 19. 24. *ecce, aduenturus est dies more fornacis ardens, & erunt omnes praeuaricantes omnesque impie agentes stipula, eosque comburet dies illa ventura, dicit Iehoua, ita quidem, ut eis neque radicem relinquat neque rannum.* Ecce ego missurus sum aliquem E-

liam

liam, vatem, antequam veniat Iehouae dies illa magna ac tremenda, vt parentum animos ad natos, & natorum animos ad parentes conuertat, ne ego veniam & percussiam hanc terram ארץ anathemate, conuenienter Mofsi, qui vrbes Israelitarum apostaticas anathemate percutiendas pronunciauit, igneque iussit exurendas: Deut. XIII. Quae Malachiae verba Ioannes Baptista ad eiusdem aetatis Iudaeos ita applicat: iam securis prope radicem harum arborum iacet. Omnis igitur arbor, nou ferens fructum bonum, excinditur atque in ignem abiicitur. Equidem baptizo vos aqua ad poenitentiam. Sed Messias --- vos baptizabit --- igni. Scilicet --- stipulam comburet igne inextinguibili. Matth. III, 7-12. Illud quoque confirmari potest 2) auctoritate Christi, qui suae aetatis Iudaeis πανολαθρίαν saepissime praedixit, Matth. XXIII, 31-39. XXIV, Luc. XXIII, 28 31. & alibi. Idem perspicuum est 3) ex verbis Petri Act. III, 23. ad suae aetatis Iudaeos transferentis illud Mosis Deut. XVIII, 18. 19: omnis anima, quae non obtemperauerit prophetae illi a Deo excizando, ΕΞΟΛΟΘΡΕΤΘΗΣΕΤΑΙ ΕΚ ΤΟΥ ΛΑΟΥ, vbi αναθεματισμον esse intelligendum patet non solum ex hac formula: ΕΞΟΛΟΘΡΕΤΘΗΣΕΤΑΙ ΕΚ ΤΟΥ ΛΑΟΥ, LXX. Interpretibus ad deuotionem illam saecerrimam indicandam solemnem, Deut. II, 34. III, 6. Ios. II, 10. &c. sed ex ipsa quoque materia legis Mosaiacae, irrogantis mortem contemtoribus legatorum Dei ac proinde diuinae maiestatis reis, ergo religiose infamem. Denique 4) illud ipsum intelligi potest ex verbis Pauli, Rom. X, & XI, vbi Iudaeos plures describit tanquam pereuntes, Israelis filios degeneres, Abrahami semen sed non filios, impingentes in lapidem offensionis, in Messiam, absurdum Dei Zelum habentes,

Obiectio
1)

tes, populum maliriose resistentem & contradicentem, homines obduratos, habentes spiritum soporis, oculos non videntes, auresque non audientes, quibus Dauid ruinam exitiumque praedixerit, &c. vt alia apostolorum testimonia iam praetereamus. Antequam opusculo imponamus finem, paucis etiam audiamus illos, qui, quae haecenus disputauimus, addubirabunt. *Obiicent quidam*, 1) Si Paulus pro Iudaeis vel super Iudaeis anathematizandis voluit fieri anathema, sequitur, eum fieri voluisse anathema verum & completum. Id quod repugnaret §. V, p. 16. Resp. 1. Nondum ostensum est, quod totus populus Iudaicus tunc in *completo anathematis reatu* fuerit. Is, fateor, in praecipitio huius periculi, atque in confinio viciniacque anathematismi fuit, vtpote qui baptizante Ioanne ita imminuerit, vt in illam ipsam Iudaeorum generationem cadere debuerit Matth. III, 7. 12. XXIII, 32. XXIV, 34. Totis populis anathematismum Deus non infligit nisi mensura peccatorum eorum completa. Genes. XV, 16. Matth. XXIII, 32. Ergo, cum a Christi 70. Hierosolyma deleretur, cuncta Palaestina deuastaretur, ac Iudaei vbique locorum perderentur, rum completus fuit, credo, Iudaeorum anathematismus. 2. Negatur etiam consequentia. Neque enim sequitur, vt, si Titius promittat se velle perpeti pro *poena quadam* Meuii auerruncanda, idem ille Titius continuo censendus sit suscepisse *omnia mala*, quae Meuii poenam sint secutura. Finge Meuium ex Lapponia relegandum, sed pauperem, sed corpore animoque prae iuuenta aut senio instabilem atque infirmum, sed ad panem extra patriam honeste lucrandum haud facile aptum, propterea quod artificiorum vel artium liberalium &c. rudis sit. Hunc, si relegatus fuerit, Titius praevideat ruiturum in vitia, ad furta, denique ad supplicia. Titius igitur, amore incredibili erga popularem suum Meuium conseruandum flagrans, si pro relegatione Meuii auerruncanda seipsum relegandum offerret, numne Titium consensisse putabis de suppliciis pro Meuiio sustinendis? aut num reliqua mala Titii relegationem comitabuntur?

Atqui

Atqui Titius diues est, multisque gaudet extra Lapponiam patronis, qui de eius innocentia animoque *Φιλαδέλφω* conuicti, hospitium aliaque omnia ei cumulatissime praebent. &c. iam fiat applicatio: Paulus non continuo, si consentit de anathematismo pro Iudaeis sustinendo, consensisse censendus erat de sustinendis etiam illis malis, quae ex diuerso ac vitioso Iudaeorum statu oriunda erant? Imo Paulus in anathematismo siue in innocentiae suae statu moreretur mortem vnam, aeterna felicitate florens ac beatus, quamquam isti Iudaei in suo sed diuerso anathematis statu duas mortes, temporariam & cum ea simul aeternam, morerentur. *Obiiciunt quidam* 2) Si Paulus mortem subire pro Iudaeis & Obiectio fieri anathema voluit, iniurius in meritum Christi fuisset. &c. Resp. 2) negatur suppositum, quod est eiusmodi: qui mortem pati vult pro altero, ille MERITORIAM pro alio mortem necessario vult pati. Atqui martyres etiam patiuntur pro aliis, num ergo mala patiuntur cum iniuria meritorum Christi? Sunt sane martyriorum amplissimi uberrimique fructus, in eisque Christianae demonstratio religionis hominumque conuersio, quae non solum per conciones sed per actiones quoque & passiones Christianorum promouetur. 1. Perr. II, 12. *Idem*, 1. 2. vid. historia eccl. s. priorum seculorum & *Hunfredus Dutton von der Wahrheit der Christl. Religion*, p. 339. seqq. Sed magna tamen differentia inter passionem Christi & inter passiones sanctorum intercedit. Bene Vittinga in *Anacr. Apocalyps.* p. 271. qui conferatur.

IX.

Siquitur iam, vt nostri commatis cum praecedente commate NEXVM, in GAP indicatum, intueamur. Illud γὰρ mihi quidem hic significare videtur *non rationem rei*, quasi *ἀναθιματισμός* Paulinus consummatus, qui non extitit vnquam §. IV., ratio sit magni in pectore eius moeroris, continuaequae anxietatis, sed significare videtur *rationem dicti*. Scilicet dictum a Paulo fuerat, se in magna moestitia continuoque argore versari. Quid ita? explicetur hoc fusius. *Etenim*, vt illud, de moestitia atque argore dictum, luculentissimo modo declarem, vel ipsam mortem eamque cruentam religioseque infamem pro genilibus meis, ex statu ipsorum miserrimo liberandis, perpeti vellem. Hoc modo Pau-

Paulum explicare licet per *vsu* particulae γάρ. Nam *tum γάρ, tum coniunctiones causales reliquae, rationem saepissime reddunt non rei, cur aliquid fiat factumue sit, sed rationem exegeticam siue declaratiuam dicti, ex qua intelligatur, cur hoc illudue dictum fuerit.* Ita 1 Cor. XV, 8. 9. *nouissime omnium etiam mihi Paulo tanquam abortiuo apparuit Christus.* Ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, *ego enim postremus siue minimus sum omnium apostolorum.* Ibi ratio redditur non rei, cur Paulo apparuerit Christus: Qualis enim haec ratio est, mihi apparuit Christus. Cur? quia ego abortiuus sum. Quasi respectu abortus apparere solet Christus. Falso. Sed hanc huius connexi rationem veram habe: Christus mihi Paulo apparuit tanquam abortiuo. *Etenim, ut illud de abortiuo dictum illustrem, ego minimus apostolorum sum, utpote qui coetum Dei furiose persecutus sum.* Adde 1 Cor. III, 10. II. IV, 8. 9. it. v. 14. 15. V. 11. 12. Rom. V, 5. 7. it. Matthaei Deuarii librum de Graecae linguae particulis p. 87. Sed ad eam sententiam non solum inuitamur illius particulae vsu, sed cogimur quoque natura duarum propositionum. Vna propositio est: ego Paulus vehementissime moerens & anxius sum. Altera Propositio est: ego Paulus cupidissimus sum uel anathematis, pro gentilibus meis liberandis subeundi. Ergo hac posteriori propositione, quasi signo quodam anxii amoris luculentissimo, declarat apostolus priorem propositionem. Scilicet valet hic, quod Cicero ad Atticum libr. 2. epist. 39. scribit: *amor omnis quam sit sollicitus atque anxius, non ignoro.* Sed non est, quod in nexum illum amplius intueamur. Siquidem & breues esse volumus, & valde satisfecit, quem semper veneramus, Io. Christoph Wolfius, in Curis phil. ad Rom. p. 165. 166.

X.

Cum igitur explicationes nostrae ab vsu verborum haud recedant, & sententiae quas Paulo hic assignauimus, cum sententis reliquorum virorum, diuinitus afflatorum atque ipsius Pauli, alibi propositis, haud inepte sed amice concordent, arbitramur, ex sententiarum labyrintho nos euasisse tutos ac saluos.

DEO SIT LAUS ET GLORIA IN AETERNVM. AMEN.

Die XVI. Nouembr. 1743. duae plagulae in cathedra disputando excusatae sunt.

Inches
Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

78 M 490

695.3

INSTITATIO PHILOLOGICA

DE

PAVLI EMATE VOTIVO

AD ROM. IX. 3

PRAESIDE

E IVSTO SPIER

M. ET ACAD. BIBLIOTHEC.

PUBLICAE DEFENDIT

BVS MOKOSCHINI

ANTENSIS HUNGARVS

VITTEBERGAE SAX.

MEMBR. A. R. S. CIOIO CCXLIH

FRAIM GOTTLOB EICHSFELD

ACADEMIAE A TYPIS

